

Jindřich Coufal

Moje vzpomínky na P. Toufara

P. Josef Toufar byl narozen roku 1902 v Arnolci, tedy v obci, která patří do zhořské farnosti. Po ukončení teologických studií v Hradci Králové přijal kněžské svěcení dne 29. června 1940 z rukou královehradeckého biskupa ThDr. Mořice Píchy. První mši svatou, tzv. primiční, sloužil 5. července 1940 ve farním kostele sv. Markéty ve Zhoři na svátek sv. věrozvěstů Cyrila a Metoděje. Přál si ještě zůstat několik týdnů v době prázdnin u matky v Arnolci, zvláště, když zhořský farář P. Viktor Mastný nastoupil na léčení do jihlavské nemocnice. Požádal ho tedy, aby ho na krátký čas zastoupil.

V té době jsem zde s kamarádem Miroslavem Kaňkou ministroval, a tak mám na něj několik vzpomínek...

Když přišel v pondělí po zhořské pouti do sakristie, představil se jménem a vyptával se nás, jak i my se jmenujeme, na naše rodiče a jak se nám líbí ve škole... Oba jsme byli příjemně překvapeni, jak přátelsky s námi rozmlouval. Ve všední dny měl mši svatou u bočního oltáře sv. Josefa. Dbal na to, abychom hlasitě odpovídali – v té době ještě latinsky – zejména při vstupních modlitbách. Dodnes si pamatuji některé odpovědi: *Et introibo ad altare Dei ad Deum qui letificat juventutem meam...* Nejdlejší byl *Confiteor... mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa...*

Dodnes mám na něj nepatrnou vzpomínku. Když se při mši obracel k lidu s pozdravem „*Dóminus vobiscum*“, pozoroval jsem na jeho pravé ruce zdeformovaný nehet na předním prstě – asi po nějakém úrazu. Tento pohled mám zafixován dodnes... Po mši nás většinou pochválil za službu u oltáře po společné modlitbě v sakristii a občas i obdaroval malým finančním obnosem.

P. Toufara jsem během krátké doby – co vypomáhal v naší farnosti – poznal jako velice milého, dobrosrdečného člověka. Mnohokrát jsme na něj s kamarádem vzpomínali...

V polovině srpna ho pan biskup povolal do kněžské služby. Byl jmenován kaplanem a později farářem ve farnosti Zahrádka. Zde rozvíjel svou bohumilou pastorační činnost, zejména s mládeží. Asi proto byl přeložen do Číhoště, kde se naplnila jeho životní oběť...

Poznámka autora:

Příběh kněze P. Josefa Toufara – jeho životní drama a mučednickou smrt popsal Mgr. Miloš Doležal, básník, slovesný redaktor Českého rozhlasu Vltava, v knize „Jako bychom dnes zemřít měli“, která se stala v tradiční anketě Lidových novin knihou roku 2012. Možno si ji objednat u Karmelitánského nakladatelství, Kostelní Vydří 58, 380 01 Dačice (vázaná, 446 stran, cena 290,- Kč).

Kramářské a jarmareční písně z období tzv. Hilsneriády

(část II.)

3. Píseň židovská*

1.
Jak židovská obec žádá,
sešla se hned slavná rada
a sepsala manifest,
který tuto podán jest.

2.
Ať nám každý doma dřepí,
poslechněte jako slepý,
židům nic se nesmí stát,
křesťany čert musí brát.

3.
Nedělejte žádné strachy,
máme na vás paragrafy,
na zbrojnici přísný trest,
tak se končí manifest.

4.
Proto vám dám radu, lide,
až zas budou vraždit židé,
nebraňte jim ve práci,
přejte jim tu legraci.

5.
Patří vám to židáci,
po krvi jak draví ptáci,
byste křesťany nezabíjeli
a jejich krev nepili.

6.
Pročež kdo jsi pravý křesťan,
žida nikdy se nezastaň,
nic již od něj nekupuj
a kojný mu nepůjčuj.

7.
Všude zrada zatýkání,
čmouchání a udávání,
špiclové a četníci
na každičké ulici.

8.
Dva polenští kabrňáci
dali si též těžkou práci
a tu jednou po ránu
našli tajnou tiskárnu.

9.
Když pořídil na hejtmanství,
došel Ludvík na děkanství,
tam ohrnul tlustý ret,
řečnil vele gebildet.

10.
Pane děkan, to je zpráva,
vy jste zdejších křesťan hlava,
račte říct těm, křesťane,
ať už jednou přestane.

**) Městské muzeum Polná, Po-FS 17857, PO 20/D/1796. Píseň je rozšířenou obdobou písně uveřejněné pod č. 1.*

11.

Tu pan děkan židé milí,
to co jste si nadrobili,
to si sami vyměťte,
mne do toho nepleťte.

12.

Vše se svezlo na křesťany,
židé byli v Polné pány
v lese co holku zabil,
je prý křesťan – nekrofil.

13.

Ty křesťané, to je banda,
vždyť tu holku zabil Janda,
v židech jeden křik a řev,
vždyť měl šaty samou krev.

14.

Však se židé zapotili,
než noviny uplatili,
protekce a zlaťáky
očistily židáky.

15.

Očistili jen na krátce,
žid uvázne na oprátce
šibenice konopí
za kejhák ho uchopí.

16.

Koncem dubna jedné noci,
přitáhli též s celou mocí
všechny zbraně vojáků
ku ochraně židáků.

17.

Pro ten případ, když se smrkne,
jestli se zas něco shrkne,
aby měli na snadu
papírovou armádu.

18.

Když perasi pro ten svízel
pojednou jim rabín zmizel,
jestli z toho neblázní,
tož jel jistě do lázní.

19.

Komis běží k rabínovi,
k Bašovi a Semlerovi,
tam všechno prohlíželi,
knihy jim zabavili.

20.

Tam prý stojí zřejmě psáno,
co za krev bylo dáno,
že té noci měl tu spát
z Jeníkova košerák.

21.

S krajsamtu se páni sešli,
ihned v tajnou radu vešli,
tam se dlouho radili,
koho by ještě zavřeli.

22.

V novinách hned o tom psali,
vyhlásiti hnedle dali,
že se vrátějí tajní
k senzačnímu zatčení.

23.

Nejlépe prý se zbavíme
smradoviny u nás v Polné,
když v krásný slunečný den,
židy do pekla zaženem.

24.

Znáte-li pak pana Frída,
toho šmatlavého žida,
za peklem tchoři kupuje
a směnky prý falšuje.

25.

Dále bydlí pan žid Šiler,
co pro ty vojáky dojel,
ten prý má velké objekty,
krev křesťanskou za nehty.

26.

Many Boš pak u kostela,
se sedláky co chce, dělá,
do síně je zavírá,
kousavý je odírá.

27.

Rainigr a jeho mámě
sedí smutně ve svém krámě,
bojí se, an neslyší,
že by dostal za uši.

28.

Nágl ten každého haněl,
po chodníku se proháněl,
teď v krámě smutně sedí,
pořád ku protějšku hledí.

29.

A což Aron, ten žid drzý,
toho zdravá kůže mrzí,
z hospody ho vyhoďte,
na potkání fackujte.

30.

Kchor sám chodí s knihou v ruce
krev, že nemají v ruce
knihy ta že nemá kantora,
je ten nácek potvora.

31.

Tlustý Baš ten denně honí
za vraty osmnáct koní,
kolem sebe rotu,
přemýšlí o bankrotu.

32.

A což Semler kulosvancet
ten ví dobře kdo ten mord
tak tak šikovně provedl,
křesťanskou krev odvezl.

33.

U Furchtů to vám je bouda,
Hrůzovou prý zabil Janda,
tak Fuchrtovka z deníku
čte zástupu nádeníků.

34.

Subrt židák dítě hodné,
ze obce Záborné
ženské košťaty a ve spodniče
hnaly ho až ke kapličce.

35.

Karl Raisman, žid prašivá
ten ty sedláky odšit zná,
když od nich len přijímá
otýpky v dřevník schovává.

36.

Nejhorší z nich je Šáje,
ten snad na prvního máje
pana Ludvíka navedl,
by to vojsko přivedl.

37.

Ta ostatní židovina
ať je to muž nebo žena,
na žádného nedbejte,
šalvostrem je polejte.

4.
Žid v nesnázích
(sólový výstup)*

Šoulem machoulem! Slyšeli jste, četli jste o tom škandálu ve Videňsky parlament? Aj vaj! Then Šnajdr, Bůh ho zatrat, snad se napil moc khōřalku, že dělá thakový kšichty! Co najednou všickni blázní? Vaj! Oni blázní! Tho je rāmusu, když phan khošerák potřebuje then pár litr khrve! Kde ji má vzít a neukrást. Ten troška byl jen tak pro khošť! Moje matka namazala s ní thenkrát pekháče, kšššší, to byla chuť, jenže měla tha khrev jednu chybu - bylo ji - jakh se žikhá málo, a jā bych phán Bůh ví, chlatal tu sladkou kšestānskou khrev jakho plzeňskhé. Minulou sobotu dělali jsme s moji Málkou visit u phana rady[†] - phán Bůh ho photěš a phosilni, - tho je hodnej phán, phán Bůh ví, že je velice hodný. Na první pohled je vidět, že v něm obíhá khrev našinců. Pan rada měl před sebhou thakový šhrák na něm obraz myslím, že tho byl Jeruzalém a maloal. Bhože, thak khrásné, phán Bůh ví. Phan rada mi ruku stisk, až shem phísk a phovídál, že phrojevuje nejhlubší svou soustrast všehm pholenským našincům. Cho bylo mhožného, že učinil, a že neučinil víc, že nebhylho jeho vhinou, neboť když byl v nejlepším, dostal dovolenou. Thy hůlvati kšestānsky povhídhají, že až mhu dojde dhovolená, že dhosthane „Vhyvolenou“. Bůh je zatrat. Thakovej hodněj phán, ani ho nezasloužili. Phán Bůh ví, že kdybysme mhusili všichni se odstěhovat do Jeruzaléma že bychom si ho udělali u Rotšilda ministrem.

Thi hlupáci křestānsky. Bhůh je zatrat a pošli na ně egyptskej mor, oni myslí, že našeho Poldu nathürlich v Kuttēnberku phověšhí. Kšššší aj vaj! aj vaj! Což je khonopí phrō židy? Věšačkha je phro židy? Vaj! Tho jsou kšichty!

Pholdík, se nepšízna, on se nesmí pšíznat a když mu dhá phoroth někholik měsíc kriminál, tho budhe všechno! tho je naše starost. Pak bhude v Kuttēnberku umžít a v Haliči bhude žít, jakho jeden milosthphán, ja, ja, Ja, maine liebe, das ist eine Spekulation!!!

Jen thomu ksindlu kdylo bhylo mhožná phodžezat ty proklaté khrkhy, aby se phod nimi pošad neshimrali, vždyť už je phoctivému židhu hanba na ulici vyjít. Ve vsi na nás sedláci thāky khoukhají, jakho

* Archiv Klubu Za historickou Polnou.

† Pozn. red.: Výstup naráží na přednostu Okresního soudu v Polné, soudního radu Bedřicha Reichenbacha, který byl pro svou snahu o nestranné vyšetřování případu obviňován z nadřezování obviněnému Hilsnerovi; rozvinula se též fáma, že sám je pokřtěným židem.

žhába z tharasu a khaždej pohůnek mydlí se phod špinhavým khrkem s násadkhou.

Onehdy jsem špacíroval s moji Málkou pho Nerudhové ulici, a thu jeden prokhlatej goj, Bůh ho zatrat', aby nerodil, bhyl u phothoka phro vodhu na zalévání okhůrekh a ophovážil se mi chlejštnout vodhu na nos, jakho bhy tho byla nákhá okhurkha. Kšššší, a vždyť je to pšeci Mutterzeichen von unsere Leüt! Je tho osud, co, je tho správa, aj vaj, aj, vaj !!!

5.
(Bez názvu)*

1.
V Kutné Hoře na Smíškově
natírají vrata nové
zametají všecky schody
bude z Polné soud
netlačte se lidi,
jděte se about.

2.
Velký nářez v Izraeli
mráz jim běhá po prdeli
báby drhnou šibenici
pro tu příhodu,
že by měl žid Hilsner nákou
nehodu.

3.
Jede cirkus po silnici
běží za ním dva četníci
„Pántáto prosím vás pěkně
byste zastavil
chcípl nám v Denníčku drahý
nekrofil.

4.
Jak se to tak v světě míchá
tak rostly v Polné břicha
a teď máme odvandrovat.
opustit ten ráj
My děti královsky
teď machulevaj.

5.
Páni soudci hlavou vrtí
až je zlatý límce škrťí
to je těžký, kdyby nám ten
chlap udal adresu
co jsou platny svědci
v tomhle procesu.

6.
Není proces jako proces
Kdyby Hilsner nebyl maces
šlápeme mu na kobylku
jak Ročarovi
on nám však po dobrým
málo co poví.

* Městské muzeum Polná, Po-FS 47951, s. 15-16.

7.

V Polné skoro každé ráno
věší žida – vyprodáno
Pošlete jenom honem
mažou nám plakáty
lidským h....m.

8.

Přežžené kanafasy
lidský paišl starý vlasy
přelejvárnú, zpuchlý kůže
domy smradlavý –
falešné veksle
a klíč od šatlavy.

9.

Nevídáno pro to děvče
však jich maj ve vsi ještě
na ty kojny pro Izrael
víc než hodně - až
nebude nás kojit
prd...tý Baš, on má velusa.

10.

Velkých my se nebojíme
ale co tu vystojíme
s bujnýma a darebnejma
těma klukama
šmidlají nám pod krkem
pořád rukama.

11.

Pražský kat už pere boty
kantor hledá smutné noty
židovky kupujou popel
až bude ten frc
po celým světě
je se židáky prc.

12.

Nebojte se milí židi
však nás Rotšild vidí
nenechaj nám pówěsiti
Polné Dreyfussa
má-li soud jednika
on má velusa.

13.

A teď slyšte tuto radu
nekupujte u těch smradů
nesmí se teď říkat
na to prej kriminál
tak si mysliti
jenom a. t. dál.

6.
(Bez názvu)

1.

Slyšte, lide, ty noviny
mladé dívce nevinny
jak svůj život skončila
a jak se hrozné trápila.

2.

Ze šití šlo mladé děvče
ve dne světlo bylo ještě
skrze les po pěšině
sama a jen jedineč.

3.

Tu vyběhl raubiř smělý
„nezabiješ“ zákon velí
v té chvíli on zanedbal
do hlavy jí ránu dal.

4.

Holka vzkřikla: „I pro Krista,
tahle rána byla jistá
skácela se jako trám
žádněj při tom nebyl tam.

5.

Klesla jako hvězda hned
na zemi byl tenkrát led
potom jako divý ras
hodil ji na krk provaz.

6.

Vytáh kudlu jako pilu
každou přeřízl ji žílu
stalo se to u smrku
měla ránu na krku.

7.

Tak z ní stáhl všechny sukně
ptáci kolem pěli smutně
jenom nestáhl ji z bot
krve nezůstal v ní lot.

8.

Přišli jsou z okresu páni
dali na ni rozepsání
do truhly ji vložili
a domů se vrátili.

9.

Pan doktor měl mnoho práce
měl odřené celý ruce
neboť měla mnohý flek
jak řek doktor Michálek.

10.

Pohřeb měla slavný vele
zástupy tu stály celé
bylo lidí jako much
k mrtvé byl velký ruch.

11.

Jak jsou po vrahu pátrali
mnoho se futirovali
až tu najednou vida
chytili za krk žida.

12.

Pro to drazí věřící
budte vždycky všímající
dejte pozor na svou krev
každý žid je jako lev.

* Městské muzeum Polná, Po-FS 47951, s. 8–9. Nápěv jako u písně „Jeden kaprál od hulánů“

7. Ztracený život*

1.

Na hřbitově tělo mučednice
pod hrudami těžké země tlí,
duše její jako jasná svíce
s hvězdičkami na obloze dlí;
zloba židů po tvé krvi prahla
a to v květu krásné mladosti
přehrozná smrt na tvůj život sáhla
zničena jsi vrahovou krutostí.

2.

Když se jaro na vše tvorstvo smálo;
k životu budilo každý květ,
v knize osudu ti psáno stálo,
že opustíš ošemetný svět,
jméno tvoje žilo v ústech lidu
též i jméno vraha, netvora
protož každý křesťan chraň se židů
jako prašivého kocoura.

3.

Nevinnou krev svou vycedila
z těla do poslední krůpěje
chudou matku svoji opustila
její chloubu, její naděje
srdce přátel tvých se láskou pravou
naposledy bolem sevřela,
když nad tvou skrvavenou hlavou
posledně se rakev zavřela.

* Městské muzeum Polná, Po-FS 47951. Nápěv jako u písňě „V samotě když sedím“. Rukopis je datován 20. 5. 1899.

4.

Místo v kvítí naseté máš v hrobě
samé stříbrolesklé perličky,
to jsou věnované, dívko Tobě
zdejších krások drahé slzičky.

Co by rád tak mnohý boháč
přátelům svým za odměny za to dal
vše své jmění, všecko svoje zlato,
kdyby proň tak někdo zaplakal.

5.

Z mozolů křesťanských panský žijí,
z mozolů křesťanů, sedláků
ještě krví křesťanskou se myjí,
pod ochranou četných bodáků,
a lid pokud krámy židů plní,
jako poraněný slepotou,
žid se směje, po křesťanu frní
že se může živit žebrotou.

6.

Z mozolů tvých lide židák žije,
z krvavých mozolů křesťanů,
krev křesťanskou jako upír pije,
dělníků – šlechticů – měšťanů
co platno, že pěst se v kapse chvěje,
a že kletbou se ti chvěje ret,
tomu všemu žid se jenom směje,
tím jestřába nezastavíš let.

Nekupujte u židů
cukr, kávu, mouku
zabili nám v Březině
modrookou holku.

(pokračování)

Rumunský kříž v Dobroutově

Podávám vzpomínky na pobyt vojáků rumunských jednotek v Dobroutově v měsíci květnu až červnu 1945, tak jak jej vnímal tehdy čtrnáct a půl letý venkovský chlapec František Havlíček, syn malorolníka stejného jména z čp. 26 v Dobroutově.¹

Snad úvodem by chtělo poznamenat, že počet, druh a rozsah těchto rumunských jednotek není v písemných pramenech zcela jednotný.² V knize *Polná 1242–1992*³ jsou uváděny jednotky 36. dělostřeleckého pluku, v článku z *Jihlavských listů* z roku 1994⁴ se hovoří o 2. horské divizi, v článku téhož tisku z roku 2003⁵ o jednotkách rumunského praporu; podle článku z roku 1994 byla uvedena, údajně na původní, tabulce dřevěného kříže, který byl v obci zřízen na památku pobytu rumunských vojáků, 1. dělostřelecká divize, což bylo posléze opraveno v článku z roku 2003 na popisku fotografie na 9. dělostřeleckou rumunskou divizi.

Pokud si vzpomínám (ale mohu se po tolika letech mýlit a také rumunština může být zkomolená), byl nápis trochu jiný a zněl:

*Věčná sláva hrdinům 9. horské dělostřelecké divize padlým za Československo
1944–45*

*Gloria eterna eroilor divizion 9. tunuri munte cazuti desrorbiera Czekoslovakai
1944–45*

U obou dat byla na tabulce z levé i pravé strany namalována malá smrková větévka. Zdali byla první česká nebo rumunská verze, již

¹ Pozn. redakce: **František Havlíček** (* 18. 12. 1930, † 15. 7. 2010) byl rodákem z Dobroutova. Po většinu života pracoval jako ekonom v podniku Laboratorní přístroje, n. p. v Polné. Rukopis je uveřejněn s povolením pana Radka Jonáše, autora vnuka.

² Pozn. redakce: K identifikaci rumunských jednotek v oblasti Polenska srov. Plašil, Filip: *Rok 1945 a rumunská armáda v Polné*. Polensko, roč. XVIII., č. 2, s. 14–28. K dokreslení pobytu rumunského vojska ve Zhoři srov. Coufal, Jindřich: *Květnové události roku 1945 ve Zhoři*. (Moje vzpomínky na pobyt rumunských vojáků v naší obci). Polensko, roč. XXIII, č. 4, s. 10–16.

³ *Polná 1242–1992*. Městský úřad Polná: Polná 1992, s. 159.

⁴ *Po Rumunech zůstal Kříž*. Jihlavské listy, 25. 11. 1994.

⁵ *V Dobroutově mají malou zoo chráněných zvířat*. Jihlavské listy, 25. 7. 2003.

nevím. Snad by chtělo říci, že původní kříž měl ještě dva postranní malé kříže, které se vykláněly šikmo od kříže hlavního.⁶

Nevím tedy, co je pravda, vím však, že těchto rumunských jednotek, a tedy i vojáků, bylo tolik, že zaplnily všechny větší domy v obci, včetně celého okolí obce. Plné vojáků, koní, vojenské techniky (hlavně malých horských děl s krátkou hlavní) a povozů bylo celé údolí pod vsí až k velké skále, tzv. „Dolní Bubec“, údolí nad vsí ke Zhoři, tzv. „Horní Bubec“ včetně Pavelkových lesíků a celá „Pasička“ od Zvolánkových až za Pavelkova (správně Vomelova).

Pokud se týká našeho domu, byla vojáky zaplněna celá stodola (mlat, párníky i patra), stejně tak i kůlna včetně prostorů nad výměnkem a celá zahrada. Podle mých odhadů se mohlo jen u nás jednat i o celou rotu. Je snad až nepochopitelné, že při takovéto koncentraci, kdy vojáci ve stodole i jinde používali oheň (zápalky, svíčky, kouření), z čehož hlavně měl můj otec úplnou hrůzu, nedošlo k žádnému požáru nebo zahoření.

Vojáci obsadili i místnosti v domovním stavení, celá naše rodina přespávala na půdě, pouze můj otec přespával většinou někde dole, aby, jak říkal, je hlídal. To nemohla moje matka pochopit a měla o něj velký strach, který trvale dávala najevo stále stejnými nelogickými slovy: „Táto, nespí tam s nima, uvidíš, že tě tam zamordujou.“

Ve velké světnici (seknici) spal v manželských postelích jakýsi důstojnický hejsek (asi velitel roty). Byl takový hubený a bledý, vždycky však v nažehlené uniformě, navoněný, vyholený, v kožených holínkách s bičíkem v ruce, a vím, že jen dával rozkazy a mluvil i francouzsky.

Kolem něj se stále točili vojáci (asi pucflek a stráž), kteří se o něj starali jako o nemluvně a dokonce ho ukládali i k spánku. Matka se na to nemohla dívat a nejvíc ji rozčilovalo, že pod něj rozprostírali jednu peřinu a druhou jej příkrývali. Když se vyspal a provedl ranní hygienu a očistu, dovedli mu až na zápraží před práh dveří osedlaného koně, pucflek udělal ze sebe jakousi stoličku a v podstatě ho na koně vysadil. Mně to bylo tehdy také k smíchu, ale tak to prostě u nich chodilo a vše se pravidelně denně opakovalo.

⁶ Původní kříž z březového dřeva byl posléze nahrazen replikou z kovových trubek, natřenou bílou barvou s černými skvrnami jako imitace těla břízy. Někdy v letech 1996–1997 byl kříž zrenovován.

Nevím již přesně, kde měli vojenskou kuchyni (těch bylo v obci jistě několik), ale asi za naším plotem, kde se kupily hromady odpadků a klíčily různé zbytky potravin. Pravidelně chodili i naši vojáci lovit divokou zvěř, které bylo v té době všude hojně. Při tom si nevybírali a nosili pernatou zvěř i zajíce, hlavně však srnčí zvěř. Byl jsem mnohokrát svědkem, jak při vyvrhávání vyhazovali na hromadu vedle kůží, kostí, hlav a vnitřností i malá, ještě nenarozená srnčata (koloušky). Bylo mně jich vždycky líto a ze všeho nevolno, ale takový byl v té době život a žádné zákony neplatily.

Vojáci byli dost neukázněni, jejich rasová a sociální skladba byla asi různá; vím, že mezi nimi bylo dost cikánů a jejich gramotnost byla v průměru velmi nízká. Chodil jsem často mezi ně, pochytil jsem různé rumunské výrazy, ale hlavně se naučil dobře počítat.

To bylo velice důležité, protože hlavní jejich činností, hlavně ve volnu, byly hry v karty, kterých jsem se samozřejmě zúčastňoval. Hrál se několik druhů her (dnes již neznám názvy), a to o peníze (a ne o malé – dnes by se řeklo hazardně), a počítání bylo proto velmi důležité. Často jsem vyhrával, ale zase jsem o všechno přišel, mnohdy za cenu hádek a rozporů. O tom, že se počítalo na stovky i tisíce, svědčí tato slova v rumunštině, jejich výrazy jsem si zaznamenal do svého slovníčku.

Stahování zvěře, její kuchání, vyvrhování a porcování prováděli vojáci na zahradě za stodolou, na tzv. „rajčuru“.⁷ Při přípravě zvěřiny ke konzumaci využívali i kuchyňských kamen nejen u nás (kde to

⁷ Byl to rovný prostor s tvrdým podložím (nezatravněný), na kterém se kolem jeho středu honil stále do kruhu zvířecí potah, točící hnacím zařízením se soukolím, tzv. „keplem“. Toto zařízení přenášelo točící moment pomocí dlouhé hřídele (transmise) na pastorek umístěný v budce za vraty stodoly, který zrychlený pohyb přenášel dál přes řemenice (spojené silným koženým řemenem) na hospodářské stroje, umístěné na mlatu stodoly, např. mlátička, řezačka, mlýnek (fofr) aj. Taková zařízení byla nutná v období před zavedením elektriny a v podstatě nahradila ruční pohon a práce.

Nad tímto „rajčurem“ se vypínala silná, rozložitá a vysoká hrušeň, jejíž stáří v té době bylo více než sto let. Tato hrušeň, protože již prosychala, plodů bylo málo a malých, navíc se z velké výšky při dopadu pro křehkost většinou roztržily, byla v roce 2004 poražena, tedy ve stáří 160–170 let. Bylo zde i nebezpečí jejího pádu, případně její částí na střechu stodoly, a tím její poškození. Z hlediska ornitologického jí však byla škoda, protože v její koruně vyhnízdily v průběhu let stovky ptáků, mimo jiné nejméně ve dvou dutinách špačci, v jedné kavky, a z větších druhů vícekrát straky. Vzpomínám na ni i proto, že právě na jejím těle (kmeni) všeli rumunští vojáci při stahování, úpravě a dělení ulovenou zvěř.

matka nerada viděla), ale i v jiných domech. Často jsem jimi připravenou stravu také ochutnal a musím říci, že kuchařské umění ovládali rumunští vojáci dobře.

Ještě něco k dislokaci jednotek a jejich velení. Na několika místech měly štáby různých jednotek. Nejbližší bylo asi praporeční velení (možná že jiné) v sousedním domě u Jirků čp. 65, kde u dveří stál trvale „post“ (stráž) a mimo rodiny nikoho dovnitř nepustil. Další bylo vedle dnešního rumunského kříže u Rosických (po domě u „Ďamských“), dnes Brožových, kde mohl být umístěn, podle rozsahu střežení, třeba i pluk. V tomto domě, kde v minulosti bývala i obecná škola a ve kterém bylo důkladné podsklepení, měly jednotky i střežené, tedy asi plukovní, vězení. Za poznámku jistě stojí i připomínka, že toto sklepení sloužilo již jako vězení od 9. května 1945 a byli sem zavíráni uprchlí němečtí vojáci, pochytaní pátracími skupinami dobrotovských občanů v okolních lesích, před jejich eskortováním na shromaždiště v Polné.

Mezi jednotky, dislokované v okolí obce, nebylo jednoduché se dostat, navíc pobyt v těchto místech byl riskantní a nebezpečný. Ono stačilo se s nimi potkat třeba jen mezi poli, kde pravidelně a ve značném rozsahu kosili pro své koně nejen trávu a jetel, ale i mladé obilí, a hned měli v rukách zbraně. Člověk nikdy nevěděl, co udělají, a proto bylo velkou odvahou je z vlastního pole třeba jen vykazovat, protože v nejednom případě po majiteli stříleli. I nám se to stalo, když jsme jim s partou kluků u Dajčova lesíka zvedli a vyplašili srnčí a jejich střelba směřovala nejen na běžící zvěř, ale i přímo na nás. Je až s podivem, že nikdo nebyl zraněn nebo zabit. V okolních obcích se to v několika případech i stalo. Pokud se týče škod na polích, které, ač rozsáhlé, byly minimalizovány tím, že vegetační podmínky byly v tomto období tak mimořádně příznivé, že vše nadměrně rostlo, snad přímo za kosou.

Přesto jsme využili přítomnosti našeho oficíra a otec požádal o jeho pomoc, kterou nám neodmítl. Zhotovili jsme několik dřevěných tabulí z ohoblovaných prken rozměrů asi 30 x 40 cm, na které jsem napsal odsouhlasený následující text v rumunském jazyce (pokud si ještě pamatuji, asi): „Non so koseste lucerne“, což česky mělo znamenat „zde nesečte jetel“. Tento text, aby nezašel nebo ho nesmyl déšť, jsem pracně vypálil rozžhaveným želízkem nebo drátem a tabulky, opatřené pod textem jakýmsi razítkem a podpisem, jsme na

kůlech zatloukli do všech našich jetelovin. Výsledek tohoto hájení byl celkem účinný, pouze sem tam nám někdo něco málo usekl.

Při vzájemném soužití docházelo mnohdy i ke konfliktním situacím a vznikaly příhody, ve kterých jsem hrál svoji roli a aktivně vystupoval i já osobně.

Náš oficírek měl takovou hezkou vykládanou pistoli, která mně padla do oka, a nepřekonatelně jsem po ní zatoužil. Tuto pistoli si v pouzdře pravidelně každý den odkládal ve světnici na stůl. Přemýšlel jsem usilovně, jak se jí zmocnit, a tak jsem vymyslel takový plán. Večer, když usnul, jsem vnikl do místnosti, pistoli s pouzdem jsem zašoupl hluboko pod vedle stojící skříň (almaru) a čekal, jak se situace vyvine. Ráno i přes den to u nás vypadalo jako v blázinci. Všichni běhali sem a tam, vyšetřování jsme byli i my, oficír zuřil, své pistole se však nechtěl vzdát – prostě můj plán nevyšel. Samozřejmě, že nejvíce podezřívali mě. Nakonec jsem vyhověl přání otce a pistoli jsem jako náhodou našel, čímž se případ uzavřel.

Jednou jsem zase seděl na zápraží a jen tak jsem zevloval – v podstatě jsem se nudil. Naproti na dvoře v trávě ležel a odpočíval osobní strážce našeho oficíra, takový kolohnát s velkým zahnutým nosem, hlavně však zuřivý divoch a křikloun. Podle jeho povahy a vzhledu jsem mu říkal „Orlí nos“ – takto podobně jsem měl pojmenovány i další vojáky. Nevím, co mě to napadlo, ale chtěl jsem najednou vyzkoušet, zda se trefím kamínkem, kterých bylo všude kolem plno, do toho jeho velkého nosu.

Samozřejmě, že se mně to po chvíli podařilo, jeho reakce však byla neuvěřitelná a pro mě neočekávaná. Prudce vyskočil, začal divoce řvát a velkými skoky běžel ke dveřím domu. Věděl jsem, že je zle, protože v síni měl opřenou pušku – kvěr. Na nic jsem nečekal a vyrazil během kolem baráku. Už jsem ho měl skoro oběhnutý, otočím se a vidím „Orlí nos“ za sebou ve vzdálenosti cca 30 až 40 metrů, jak na mě míří. Praštím sebou na zem, slyším ránu a hvízdnutí kulky nad hlavou, vyskočím jako srnec a než stačil zarepetýrovat závěrem pušky, už jsem proklouzl brankou na zahradu a vmísil se mezi vojáky. Tehdy jsem měl velké štěstí, „Orlí nos“ už takový útok neopakoval, ale zřejmě mně to neodpustil. Od té doby na mě vrhal zlé až nepřátelské pohledy, a měl jsem se tedy před ním na pozoru.

Podobné příhody, ve kterých hrála roli divoká (temperamentní) povaha rumunských vojáků, se odehrávaly i jinde, tedy všude tam,

kde se tito vojáci nacházeli. Bylo tomu tak i v Polné, kde byla koncentrace jednotek rovněž vysoká. Tato skutečnost vyplývá i ze vzpomínání pamětníků a dobových záznamů. K dislokaci německých jednotek – byly i v Dobroutově, zablokování ustupujících jednotek – nacházely se i na dobroutovské silnici od Polné až k Lipině, útok sovětských stíhaček na tyto jednotky, údaje o příjezdu sovětských vojáků atd.

Na jednu takovou nepříjemnou událost vzpomíná po letech i moje manželka Věra, tehdy třináctiletá dívka z Polné, Jungmannova ulice čp. 174 („Vejvoz“). Někdy na konci května si skupina stejně starých děvčat hrála na jejich ulici v místech u Hájkovy stodoly (u cesty odbočující k Božím mukám). Vedle na zahradě u Melicharů odpočívalo několik rumunských vojáků. Tu malá Věrka dostala nápad trefit se kamínkem, které házela obloukem přes plot, do obličeje některého ležícího vojáka. Zásah se jí také po chvilce podařil, takovou nepřiměřenou a prudkou reakci od potrefeného však nečekala. Ten strašně zařval, vyskočil a po zjištění viníka přešel ještě s jedním kamarádem plot. Děti se rozprchly, tak jako když střelí do vrbců, a také malá střelkyně, po chvilkovém zaváhání, vyrazila po ulici směrem dolů, asi do záštity domova, pronásledována běsnícími vojáky. Těm se podařilo nešťastnou dívku asi v polovině ulice chytit a za jejího šubání a křiku ji vlekli ulicí dolů, zatočili kolem Saláškova statku na Žabokrty, až na jejich konec ke Smejkalově studánce (soudku). Protože jim polapená nerozuměla a domnívala se, že ji chtějí utopit, křičela a prosila, ale žádné pomoci a smilování se nedočkala. Teprve po jejím řádném vymáchání, a tím ztlumení vášní a vyprcháání zlosti, ji oba vojáci – exekutoři pustili. Nic se tedy celkem nestalo a všichni to bez následků přežili. Zarážející je však to, že během celé dlouhé cesty (možná několik set metrů) po obydlené ulici se nenašel nikdo, kdo by plačící dívce pomohl. Zdá se to až neuvěřitelné, ale byla asi taková doba. Buď se lidé rumunských vojáků báli, anebo něco takového bylo považováno jen za detail nebo „takovou nějakou prkotinku.“

Ještě připomínka k pobytu rumunských vojáků v Polné ze vzpomínek mé manželky.

Také u nich na „Vejvoze“ v čísle 174 měli hosty. V jejich obytné místnosti si rozložil svoji ordinaci vojenský zubař. Rodina spala na půdě a dole se střídaly návštěvy trpících a často i řvoucích pacientů.

Co se s oním doktorem (možná že jen dentistou) stalo, nebylo jí ani ostatním příslušníkům rodiny známo. Dne 15. května před výbuchem munice v Saláškově stodole dole na ulici (byly tam nejméně dvě), odešel zubař po ošetření jednoho pacienta pro nějaký materiál, asi do těchto míst, kde měli nějaký sklad. Za chvíli pak došlo k výbuchu, který shodil krytinu a vyrazil většinu oken na celé ulici. Do zubařovy ordinace napadalo sklo z vyražených oken a celá se rozsypala. Když se zubař dlouho nevracel a pro zničené vybavení ordinace nikdo nepřišel, moje pozdější tchyně prý vše smetla a vynesla na hromadu. Zda uvedený zubař zahynul, nebo byl raněn, nikdo nezjišťoval.

Ještě k jedné příhodě, která se v té době v Dobroutově odehrála a která mohla mít i nedozírné následky. Někdy kolem 15. až 20. května (přesně nevím) přišla k obci ve směru od osady Lipina velká skupina německých zajatců (snad několik stovek). Skupinu vedl sovětský důstojník a střežilo ji několik vousatých vojáků (asi vysloužilců), u kterých jsem na puškách viděl i staré historické bodáky - dlouhé bajonety s ostřím na tři strany.

Tato skupina si chtěla odpočinout a pokračovat v cestě až druhý den ráno. Rozložila se u silnice nad Pospíchalova tak, že tato je oddělovala od níže ležících rumunských jednotek na „Pasičce“. Velitel eskorty požádal obec o ozbrojenou pomoc při nočním střežení zajatců, čemuž bylo vyhověno. V té době to nebyl žádný problém, protože každý občan si již předtím pomohl k nejméně jedné trofejní (německé) zbraní, a proto byla ihned zformována jednotka, čítající několik desítek mužů včetně několika mladistvých mezi 14 až 16 lety, mezi nimiž jsem nechyběl ani já.

Z vesnice bylo koloně dovezeno nějaké dřevo, voda a snad i potraviny (kuchyň měli asi s sebou), zajatci si připravovali stravu, zapálili ohně a zabydlovali se. Stráže, které se pravidelně střídaly, měly chodit kolem celého střeženého prostoru a hlavně střežit rozdělující silnici, aby se zabránilo styku zajatců s rumunskými vojáky, kteří se k nim snažili proniknout. Možná podobná byla i snaha ze strany některých Němců, ale to nemohu již posoudit. Za tím účelem bylo třeba občas vystřelit, což jsme hlavně my mladí vítali a plně využívali.

Noc proběhla v podstatě bez větších problémů a ráno se celý tento uválený, rozplizlý a nepohledný útvar vydal, pod dohledem svých

několika ochránců a za doprovodu divoké pozdravné střelby ze všech hlavní našeho pomocného oddílu, na další cestu směrem k Polné.

Když střelba, po vyplývání všech nábojů, dozněla a zajatecký konvoj se dostatečně vzdálil, zvedla se v okruhu kolem nás hráz z plně ozbrojených rumunských vojáků, kteří se, využívající naší nepozornosti a nedisciplinovanosti, skrytě přiblížili. Touto nadpočetní převahou jsme byli bez výstřelu odzbrojeni a celá skupina s výjimkou nás mladých, vlastně ještě dětí, kteří jsme byli propuštěni, byla se zdviženýma rukama eskortována do rumunského ležení. Důvodem této akce bylo nařčení ze zastřelení rumunského vojáka při noční výstražné střelbě a doložení této skutečnosti včetně odsouzení a potrestání viníků.

Velitelem, možná i samozvaným, naší skupiny byl známý dobroutovský občan, dobrodruh a světoběžník (dnes bychom řekli, že snad i recesista) pan Petr Šturz. V té době mu bylo něco málo přes padesát let a o jeho osobě, prováděných kouscích, bohatém a dobrodružném životě od jeho mládí až do smrti by se mohly psát celé romány. Ale to by již byla jiná kapitola, mně přes všechnu úctu k němu v té kritické době zklamal. Namísto toho, aby projevilsrdnatost, rozvahu a odhodlanost třeba i se bránit, což byly vlastnosti, které ho provázely po celý život, zcela kapituloval. Dodnes slyším, když jeho, ale i ostatní Rumuni tloukli pažbami pušek a hnali je před sebou, jen si kryl hlavu a úpěnlivě volal: „Já ništa, já ništa“ stále dokola, což mělo být asi srbochorvatsky. Tuto a jiné řeči ovládal, třeba i jen částečně, a zřejmě se domníval, že mu budou Rumuni rozumět, a že ho tak nepotrestají. Já jsem si to navíc vykládal tak, že jako on za nic nemůže, že to asi všechno způsobili ti druzí.

Již jen krátce k průběhu celé akce. Všechno proběhlo podle připraveného plánu, zadržené dovedli k jakémusi soudu do statku k Vomlelovým (u Hodáčů). Mezitím jsme my zalarmovali několik starších občanů, toho času uniformovaných a ozbrojených (buď zrovna sloužili na vojně - asi ročníky 1915 nebo 1916, nebo vytáhli schované uniformy), kteří ověřili, že předmětný Rumun je mrtvý již asi dva dny, a že soud je tím bezpředmětný. Byla i verze, že by chtělo ihned zajet do Polné pro vyšší sovětské velitele, kteří by udělali pořádek, ale od tohoto se ustoupilo pro zdlouhavost a nebezpečí z prodlení pro zadržené. Přesto všechno proběhlo s určitými potížemi,

bylo i nějaké strkání a sem tam rána, ale hlavně že nikdo nestřílel a i ti obvinění a ztlučení byli rádi, že z toho vyvázli.

Takové to byly tehdy doby, ale hezky se na ně vzpomíná už proto, že jsme byli mladí a čas většinu jejich stinných stránek vymazal. Snad by se ještě chtělo říci, že incident vyprovokovali Rumuni jako odplatu za to, že jim v noci bylo bráněno v kontaktech se zajatými Němci, tedy v podstatě s jejich bývalými spojenci ve zbrani.

Jistě že by bylo možné uvést i některé další historiky nebo poznatky z pobytu rumunských jednotek, ale pro názornost a vytvoření si obrázku o tehdejší situaci a době stačí to, co bylo uvedeno.

Celou kapitolu lze uzavřít s tím, že uvedené jednotky se stáhly z Polenska, tak jak je uvedeno v různých dobových materiálech, ke dni 13. června 1945 a jistěže směrem ke svému domovu. Za zamýšlení by snad ještě stálo širší zhodnocení působnosti rumunských vojsk při osvobozování naší vlasti. Jak je známo a jak uvádí soudobé prameny, jejich dislokace byla až na úroveň Havlíčkova Brodu (tehdy ještě Německého) a představovala jistě nejméně jednu armádu. To znamená, že další divize mohly být i v obcích západně od Polné, tedy např. nejbližší ve Věžnici a Nových Dvorech.

Pokud mě paměť neklame, právě v tomto posledním místě měl být rovněž postaven rumunský kříž (hned z kraje od Polné), nevzpomínám si však, že bych tam nějaký kříž nebo jeho zbytky v posledních letech viděl. Domnívám se, že to byl kříž dřevěný, asi na hnědo natřený, se zahrádkou, ale dnes již nevím.

Jindřich Coufal

Nalezené dokumenty na půdách v obci Zhoř

Na základě výzvy „Prohledejte půdy“ (viz Jihlavské listy z 31. ledna 2014 – sbírky starých dokumentů) chci zde potvrdit konstatování, že se ještě mnoho těchto historických dokumentů nachází v rodinách naší Vysočiny.

V několikaleté působnosti zhořského kronikáře (od roku 1960) jsem od obyvatel obce zajišťoval různé staré pohlednice, fotografie a písemné doklady. Většina z nich se nacházela na půdách domů – ve střešních

prostorách nad obytným podlažím, které slouží dodnes jako odkládiště starých věcí, někdy i jako sklady obilí. O některých se chci zmínit:

Dosud nejstarší dokument nalezl počátkem 20. století majitel statku čp. 16 Jan Coufal ve staré truhlici na půdě a odevzdal ho tenkrát do polenského muzea. Jde o záznam na pergamenu, ve kterém vladyka na zhořské tvrzi **Waněk řečený Hussie** (Huše, House) **v roce 1427 vydává privilegium poddanému Bártovi ze vsi Nadějov**, kterým jej za roční poplatek 32 grošů osvobozuje ode všech robot a plateb. Po jeho jménu již dříve užívala obec název Zhoř Housecí, Housetina i Husí. V současné době je tento originál uložen ve Státním okresním archivu v Jihlavě ve fondu Obec Nadějov.

Při přestavbě hasičské zbrojnice ke stávající obecní budově čp. 64 v 70. letech minulého století nalezl zde na půdě za krovem člen místního hasičského sboru „**Památník četnické stanice ve Zhoři**“. Měl jsem možnost si ho od nálezce zapůjčit, a tím i pořídít jeho výpis. Útlá knížka rozměru A4 nese výše jmenovaný název i další informace:

V I. oddělení se zde píše, že četnickou stanicí ve Zhoři zřídilo Zemské velitelství pro Moravu – oddělení v Jihlavě v roce 1870 a umístěna byla v čp. 8., od 1. července 1930 v obecní budově čp. 64.

Ve II. oddělení jsou uvedena jména 10 velitelů v hodnosti generálů na Generálním velitelství četnictva a 19 jmen zemských velitelů v různých služebních hodnostech.

Ve III. oddělení je uveden seznam 10 velitelů na stanici ve Zhoři a dobu jejich služby, a to od roku 1879, kdy zde působil Peter Harašta, až po Karla Fučíka do 31. října 1941 – kdy končí zápisy v tomto Památníku. Je zde zaznamenán i četnický strážmistr František Bieberle. Jeho rodina bydlela v nájmu v domě čp. 32 a zde se jim narodil 23. února 1912 syn František, který po roce 1932, již jako zkušený vojenský letec emigroval do Francie. Zde byl v začínající válce sestřelen dne 25. května 1940 v souboji s německým stíhačem. Jeho hrob č. 145 kryje francouzská půda na hřbitově v La Targette.¹

Ve IV. oddělení je seznam 39. jmen podřízeného mužstva od roku 1898 do roku 1941, kdy zápisy v tomto památníku končí a kdy byl uložen na půdu četnické stanice. Z těchto jmen je známý četnický strážmistr Sliva, který v roce 1899 pronásledoval zlodějskou tlupu. Při vzájemné střelbě prý se zachránil ukrytím za strom. V těchto místech, v lesním porostu zv. Ochoza na polovině cesty mezi Zhoří a Stáji, se dosud nachází kovová konstrukce s obrazem. Na spodním okraji dřevěného

¹ Více srov. příspěvek *Mezi oběťmi II. světové války byl i zhořský rodák, letec František Bieberle*. Jihlavské listy, 11. 5. 2012.

rámu je nápis „Zbožná upomínka na zachránění četnického strážmistra Slivy roku 1899“.

Ostatní listy tohoto dokumentu jsou vytrhány, jen nápis zní: *Seznam informátorů dle jednotlivých obcí četnického okrsku*. Ten byl poměrně rozsáhlý a zahrnoval katastry obcí Zhoř, Stáj, Arnolec, Jersín, Nadějov, Jamné a Rytířsko. Každý četník byl povinen jedenkrát za týden navštívit starostu přidělené obce k získání požadovaných informací a velitel pak jedenkrát za měsíc.

Když byla **nová školní budova** (dnešní čp. 102 za farní zahradou) dne 1. září 1984 dána do užívání, budova původní školy čp. 39 byla prodána (dnes čp. 119 – Krejčí Jan). Při stěhování různých pozůstalostí do nové budovy našel zde na půdě za pozedním trámem jeden člen stěhovací čtyry objemnou knihu nazvanou „**Památná kniha školy ve Zhoři 1856–1905**“. V roce 1998 mi ji nálezce zapůjčil k okopírování s podmínkou, že nezveřejním jeho jméno. Jmenovaná kniha má 80 stran velikosti A4 psaných úhledným písmem.

V první kapitole jsou podrobně popsány dějiny obce a školy, stavby školních budov, stavba silnice přes obec v roce 1893, zřízení dobrovolného hasičského sboru, zakoupení čtyřkolového stříkače v roce 1894, konání kanovnických a školních vizitací ve farnosti, návštěva brněnského biskupa ve zhořské farnosti v roce 1902 aj. V dalších kapitolách jsou popsány protokoly o dotacích školy, seznamy školních dohlížitelů, konaných inspekci a sumární přehledy o počtu žactva v letech 1856–1906. V té době byly zápisy ukončeny a kniha asi uložena na půdu.²

I půda mého domu čp. 56 poskytla „bohatou úrodu“. Pozůstalost, kterou jsem zde našel po gen. Jaroslavu Malcovi, byla již popsána v Jihlavských listech dne 8. dubna 2014 – jen polní deník čítá 268 dvojstránek a čeká na opis. Kromě těchto dokumentů jsem zde dále našel „**Vojenské polní zápisky**“, dopisy a fotografie jeho příbuzného ze Stáje Václava Pavlíčka, který padl na italské frontě dne 31. srpna 1915 (na pomníku padlých ve Zhoři datum zaměněn za vojína stejného jména z Nadějova). Rovněž tak i starobylé stajské obecní pečetidlo z roku 1668, které bylo popsáno v Jihlavských listech ze dne 22. dubna 2014 a je uloženo k úschově ve Státním okresním archivu v Jihlavě.

Život na vesnici v této době přibližují i zde nalezené vzpomínky místních obyvatel a různé pověsti, jako například: *Husitské opevnění u Stáje*, *Pověst o rybníku Hrozný*, *O Hejkalech v lese Ochoza*, kde

² Podrobněji viz publikace: Jindřich Coufal – Zdeněk Rajnošek: *Zhořská škola, historie a současnost*. Nakladatelství Jan Prchal – Linda, Polná 2004.

i přespávali v lesní boudě někteří členové paradesantní skupiny Calcium, působící v době Protektorátu při nočních přesunech ze Žďárska do Luk nad Jihlavou za dr. Motýlem (František Široký a radista Karel Niemczyk). S prvně jmenovaným jsem se osobně poznal u Pozemních staveb v Jihlavě, kde pracoval po propuštění z vězení na stavbách jako dělník – železář. Oba jsme si v době totality důvěřovali, a tak mně František sdělil i několik informací z jeho „protektorátního“ působení, které dosud nejsou známy ani publikovány a rozhodně jsou velice zajímavé. Všechny tyto písemnosti a zprávy zpracuji a odevzdám na určená místa...

I v nedávné době komunistického totalitního režimu – zejména v padesátých letech minulého století – došlo ke zničení mnoha historických písemností. Mohu potvrdit, že při likvidaci hospodářské usedlosti ve Zhoři čp. 1 byla zapálena hlavní obytná budova na příkaz tehdejšího předsedy JZD, i když tato nemovitost byla majetkem státu a měla uvolnit prostor pro panelovou stavbu šestnácti bytových jednotek. Bohužel zde – dle svědectví po bývalém majiteli (syn Ladislav 1937–1997) – shořela i stará rodinná kronika ze 17. století, tehdy uschována na půdním trámu. I některé historické dokumenty byly ničeny při likvidaci selských rodin v době násilné kolektivizace vesnice (ve Zhoři v čp. 25, ve Stáji apod.).

I v dnešní době – pokud je mi známo – si některé rodiny ve zhořské farnosti píší rodinné kroniky – popisy historie rodu. Jistě pak tuto činnost ocení jejich budoucí generace. Vzniká i zájem o genealogie v systému zpracování tzv. rodokmenů, tj. přehled jmen příslušníků rodu všech manželských potomků. Částečné rodokmeny všech majitelů domů (čísla popisná i včetně fotografií) ve Zhoři jsem zpracoval v roce 2001 v rukopise nazvaném *Soupis domů a jejich některých uživatelů v obci Zhoř*, který mám k nahlédnutí.

Na závěr zamyšlení: správný hospodář, který chce mít bohatou úrodu v příštím roce, musí zasít v dobře připravené půdě. I my, pokud chceme, aby naši budoucí generace „sklidila“ na půdách zprávy o našem životě, rodinných strastech i radostech a posléze i regionální historii, je zapotřebí některou „setbu“ uschovat („zasít“) třeba za pozední trám půdy. Ať to jsou rodinné zápisky, kroniky, výstřižky z Jihlavských listů, informace o společenských vesnických akcích, různé letáky apod., které pak za několik desítek let (třebas při přestavbě rodinného domku) přinesou „úrodu“ o zajímavém životě, kterou kdysi prožívali jejich předkové...

Nad rozkvetlými sakurami na Sezimově náměstí v Polné

Jedno ze tří náměstí v Polné nese název Sezimovo. Bylo pojmenováno po Janu Sezimovi z Rochova, českém zemanu, dobrodinci a mecenáši, který ve svém domě v roce 1447 založil špitál pro 12 chudých a přestárých. K ústavu založil také nadaci a v návaznosti na dům dal postavit kostel sv. Anny.

Genius loci Sezimova náměstí překvapil před Vánocemi v roce 2014 polenské občany, a nejen je, rozkvetlým stromořadím sakur. Možná to bylo na počest probíhajících oslav 100. výročí založení Husovy knihovny, umístěné na tomto náměstí v domě čp. 9. Rozkvetly v čase, kdy zde již obvykle stával sněhulák. Ve třicátých a čtyřicátých letech minulého století se po silnici protínající náměstí v podvečerních hodinách sáňkovalo od chrámu Nanebevzetí Panny Marie až po Dolní bránu. Automobilový provoz byl tehdy minimální, a sáňkování tudíž vcelku bezpečné. „Kdeže loňské sněhy jsou“, mohli si Poleňáci v minulém roce, při pohledu na rozkvetlé stromy sakur na náměstí, jen připomenout.

Při čtení této zajímavé zprávy, zhlédnutí fotografie v tisku a informačního bloku v televizních novinách jsem si uvědomil i jinou výjimečnost této ve městě malé lokality, kde se kromě kostela nachází asi dvacet obytných domů včetně konce Třebízského ulice. Při nahlédnutí do historie zjistíme, kolik, nejen pro město, významných osob se v těchto místech narodilo a žilo. Se stručnou charakteristikou připomeňme v abecedním sledu osoby, které se svými činy zapsaly do historie města. Více se o nich mohou případní zájemci dozvědět v publikacích Jana Prchala *Polná* a zejména v *Biografickém slovníku Polenska*.

Bič Lubomír F. (nar. 1951), profesor informatiky na Kalifornské univerzitě, publicista

Fišar Václav (1945–2004), vlastivědný badatel a publicista

Kuhn Josef (1911–1984), varhanní virtuos, hudební skladatel, profesor pražské konzervatoře

Neuwirth Antonín (1895–1972), insitní básník

Pittner Antonín (1814–1897), obrozenecký pracovník, organizátor kulturního života, starosta města, kronikář, obchodník

Pittner Jaroslav (1845–1924), technik, jeden z prvních průmyslníků na Polensku

Ing. Pittner Jaroslav ml. (1876–1954), profesor na Českém vysokém učení technickém v Praze

Pittnerová Vlasta (1858–1926), spisovatelka, redaktorka, překladatelka

Půža Bedřich (1917–1992), pedagog, kulturní činitel, publicista

Pojmon František (1817–1902), katolický kněz, mecenáš, spisovatel, redaktor a překladatel

Ing. Sázavský Václav (1894–1974), odborník v cukrovarnictví, člen několika odborných ústavů, publicista

Skočdoplová Miluše, roz. Vítková (nar. 1949), vedoucí knihovny, kulturní pracovnice, publicistka

Teska Stanislav (1887–1968), pedagog, fotograf, spolkový činitel

Vítek Gustav (1886–1943), obchodník, zakladatel Husovy knihovny a loutkového divadla v Polné

Vítek Jan (1927–2013), kulturní a osvětový činitel, režisér a herec ochotnického divadla

Závěrem si připomeneme ještě tři osoby, které ve výše uvedených publikacích nenajdeme a které v této části Polné rovněž žily:

Cihlářová Marta, ve třicátých letech minulého století mladá žena, která byla první polenskou dámou vlastníci řidičský průkaz – vůdčí list, jak se tento dokument tehdy nazýval. Se svým osobním automobilem Škoda Popular byla v širokém okolí první ženou provozující taxislužbu.

Marková Milena, básnířka

Vytlačil Rudolf, svérázná osoba po celý život spojená se Sezimovým náměstím. Dobrý člověk, muž mnoha řemesel, francouzský legionář, harmonikář, odvážný muž, který 5. května 1945 vyvěsil spolu s Vladimírem Prokopem na věži chrámu československou vlajku, pod kterou ještě pochodovali vojáci německého Wehrmachtu. Po válce pyrotechnik, který likvidoval odhozenou a nebezpečnou munici, dobrovolný hasič atd.

Sezimovo náměstí na pohlednici Václava Melouna, kol. 1939 (archiv KZHP)